

Äitien työmarkkina-avalinnat

Milla Salin

Äitien työssäkäyntiin ja työmarkkina-avalintoihin liittyvät kysymykset nousevat säännöllisin väliajoin niin median kuin poliittisen keskustelunkin kohteiksi. Viimeisin esimerkki Suomesta on marraskuulta 2012, jolloin pääministeri Katainen toivoi kotiäitien nopeampaa paluuta työmarkkinoille lapsen saannin jälkeen esimerkiksi osa-aikatoihin. Aiemmin samana vuonna äitien työssäkäynnistä puhui Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen johtaja Juhana Vartiainen, jonka mukaan kotiäitiys on yhteiskunnan kustantamaa ihanaa veltoilua. Median ja poliitikkojen käymän keskustelun lisäksi äitien työmarkkina-avalinnat ovat 1990-luvulta lähtien kiinnostaneet laajasti tutkijoita sekä Suomessa että ulkomailla. Viimeisten vuosien aikana uusia näkökulmia äitien työssäkäynnin tutkimiseen ovat tuoneet uudet tilastolliset menetelmät, kuten paneeli- ja monitasoanalyysit. Suomalaisessa tutkimuksessa näiden uusien menetelmien käyttö äitien työssäkäynnin tutkimisessa on ollut vähäisempää kuin kansainvälisissä tutkimuksissa. Seuraavaksi esiteltävistä tutkimuksista toisessa sovelletaan paneeliasetelmaa ja toisessa monitasomallitusta.

■ *Kanji, S. (2011) What Keeps Mothers in Full-time Employment? European Sociological Review 27 (4), 509–525.*

Isossa-Britanniassa äitien kokoaikatyön yleisyys on Euroopan maiden alhaisimpia ja suuri osa työssäkävivistä äideistä työskentelee-

kin osa-aikaisesti. Osa-aikaista työssäkäyntiä pidetään yhtenä syynä naisten miehiä heikompaan asemaan työmarkkinoilla. Osa-aikatyö esimerkiksi asettaa naiset taloudellisesti miehiä huonompaan asemaan esimerkiksi erilaisten etuuksien ja eläkkeen suhteen. Shireen Kanji tutki brittiläisten äitien koko-aikaista työssäkäyntiä sekä sitä selittäviä tekijöitä Millenium Cohort Surveyn (MCS) avulla. Kyseinen aineisto mahdollistaa paneeliasetelman käytön. Äitien koko-aikaista työssäkäyntiä tarkasteltiin kolmena eri ajankohtana: lapsen ollessa noin yhdeksän kuukauden, kolmen vuoden ja viiden vuoden ikäinen. Kokoaikainen työ määriteltiin työksi, jota tehdään yli 30 tuntia viikossa.

Tulokset osoittivat, että äitien keskeytymätön kokoaikatyö on Isossa-Britanniassa harvinaista, sillä vain noin 12 prosenttia äideistä oli kokoaikaisessa työssä kaikkina kolmena tutkimusajankohtana. Tutkimuksessa oltiin lisäksi kiinnostuneita siitä, voidaanko äitien koko-aikaista työtä selittää rationaalisen valinnan teorioiden, äitien työssäkäynnin polarisaation tai preferenssiteorian pohjalta. Selittävien tekijöiden osalta saadut tulokset olivat pitkälti odotusten mukaisia. Ensinnäkin tulokset tukivat rationaalisen valinnan teorioita puolisoitten suhteellisten resurssien osalta. Äitien keskeytymätön kokoaikainen työ oli yleisempää niissä perheissä, joissa äiti oli taloudellisesti tasavertainen ansaitsija puolison kanssa kuin niissä perheissä, joissa äiti ansaitsi puolisoaan pienempää palkkaa.

Koulutuksen yhteys kokoaikatyön jatkuvuuteen oli samansuuntainen. Puolisoaan korkeammin koulutetut äidit olivat suuremmalla todennäköisyydellä kokoaikaisessa työssä kuin muut äidit.

Myös äitien työssäkäynnin polarisaatioon pohjaava hypoteesi sai vahvistusta. Korkeimpaan tulokvintiiliin kuuluvat äidit työskentelivät koko tarkastelujakson ajan kokoaikaisesti selvästi useammin kuin alimpaan tulokvintiiliin kuuluvat äidit. Samoin tulokset puolsivat Hakimin (2000) preferenssiteorian pohjalta muodostettua hypoteesia. Ne äidit, joiden mielestä perhe-elämä ja lapsi kärsivät äidin kokoaikaisesta työskentelystä, myös työskentelivät muita äitejä harvemmin kokoaikaisesti. Kanji tosin huomauttaa, että asenteiden ja käyttäytymisen välinen yhteys saattaa ilmetä siten, että asenteet muokkaavat käyttäytymistä, mutta toisaalta käyttäytyminen muokkaa asenteita.

■ *Abendroth, A.-K., van der Lippe, T. & Maas, I. (2012) Social Support and the Working Hours of Employed Mothers in Europe. The Relevance of the State, the Workplace and the Family. Social Science Research 41 (3), 581–597.*

Euroopan maiden välillä on suuria eroja sen suhteen, kuinka paljon äidit tekevät töitä. Ruotsissa 60 prosenttia 25–54-vuotiaista yhden lapsen äideistä työskentelee kokoaikaisesti. Sen sijaan Espanjassa ja Isossa-Britanniassa vastaavat luvut ovat vain 30 ja 26 prosenttia. Esimerkiksi konfliktiteorian mukaan äitien pääasiallinen vastuu lapsen/lasten hoivasta on yksi merkittävä syy, mikä rajoittaa äitien mahdollisuuksia pitkiin työaikoihin. Abendroth, van der Lippe ja Maas tarkastelivat tutkimuksessaan äitien työaikoja 23 eurooppalaisessa maassa vuosina 2004/2005 kerätyn European Social Survey (ESS) -aineiston avulla. He olivat kiinnostuneita siitä, miten valtion, työpaikan sekä perheen ja lähipiirin tarjoama tuki äitien työssäkäynnille on yhteydessä äitien työaikoihin. Tutkimuksessa hyödynnettiin monitaso-

mallitusta (hierarchical linear models), joka mahdollistaa maatasolla olevien muuttujien ottamisen mukaan analyysiin. Maatasolla mitattiin valtion tarjoamaa tukea äitien työssäkäynnille eli tässä tapauksessa päivähoidon saatavuutta, vanhemmille tarjolla olevia vapaita, lapsilisiä sekä osa-aikatyömarkkinoiden olemassaoloa. Maatason aineisto kerättiin useasta eri lähteestä (esim. Plantenga & Remery 2005).

Tulosten mukaan kaikki kolme eri tuen muotoa ovat jollain tavalla yhteydessä äitien työaikoihin. Ensinnäkin valtion tarjoaman tuen osalta negatiivinen yhteys äitien työaikoihin havaittiin lapsilisien ja osa-aikatyömarkkinoiden yleisyyden suhteen. Korkeampi lapsilisiä sekä laajasti tarjolla oleva osa-aikatyö lyhentävät äitien työaikoja. Osa-aikatyö näyttäytyy siten mielenkiintoisena tekijänä äitien työssäkäynnin suhteen. Toisaalta se lisää äitien työssäkäynnin yleisyyttä, mutta samalla vähentää äitien todennäköisyyttä työkennellä kokoaikaisesti. Päivähoidon ja vanhemmille tarjolla olevien vapaiden osalta tulokset eivät olleet yhtä selviä. Vaikka päivähoido lisää äitien työssäkäynnin yleisyyttä, sen merkitys äitien työaikoihin on heikompi. Tämän tutkimuksen perusteella päivähoidon saatavuus on yhteydessä äitien pidempiin työaikoihin vain, jos se yhdistyy työpaikalla annettavaan tukeen. Vapaiden kohdalla pidempien tarjolla olevin vapaiden yhteys äitien pidempiin työaikoihin oli havaittavissa vain osassa maita. Osasyyski päivähoidon ja vapaiden verrattain heikolle yhteydelle äitien työaikoihin Abendroth ym. esittävät sen, että analyysiin on otettu mukaan vain työssäkäyvät äidit.

Työpaikalla tarjolla oleva tuki viittaa äidin mahdollisuuksiin vaikuttaa oman työnsä alkamis- ja päättymisajankohtaan, työtahtiin sekä organisointiin. Suuremman kontrollin ja joustavuuden oman työn suhteen havaittiin olevan yhteydessä äitien pidempiin työaikoihin. Perheen ja lähipiirin tuen osalta ehkä yllättävänäkin tuloksena voidaan pitää sitä, että perheen ulkopuolisen tuen saanti ei vai-

kuta äitien työaikoihin, sen sijaan puolison tarjoama tuki on yhteydessä. Ne äidit, joiden puoliso auttaa enemmän lapsen ja kodin hoidossa, työskentelevät pidempiä päiviä kuin muut äidit.

Tulosten mukaan äidin työajan pituus on tyypillisesti riippuvainen vain yhdenlaisesta tuesta. Julkinen päivähoito ja työpaikan tuki muodostavat kuitenkin poikkeuksen. Kuten jo edellä todettiin, päivähoiton saatavuus lisää äitien työtunteja vain niissä tapauksissa, joissa myös oman työn kontrolli ja joustavuus työpaikalla ovat suurempia. Tutkijoiden mukaan tuloksen voi tulkita esimerkiksi siten,

että päivähoito tarjoaa edellytykset hyödyntää oman työn joustavuutta työajan pituuden suhteen.

Kirjallisuus

Hakim, C. (2000) *Work-Lifestyle choices in the 21st century*. Oxford: Oxford University Press.

Plantenga, J. & Remery, C. (2005) *Reconciliation of work and private life. A comparative review of 30 European countries*. European Commission. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.